

На могилі дитини

У домі запанувала печаль; усі серця були сповнені скорботи. Молодша дитина, чотирирічний хлопчик, єдиний син, радість і надія батьків, помер. Правда, у них залишалися ще дві доньки — старша мала цього року прийняти перше причастя — славні, добрі дівчатка, але померла дитина завжди здається найдорожчою, а ця до того ж була наймолодшою, та ще й сином. Так, важке випробування випало на долю батьків. Сестри сумували, як загалом юні серця, головним чином дивлячись на скорботу батьків; батько сумував, але мати зовсім була пригнічена горем. День і ніч доглядала вона за хворою дитиною, пестила її, підіймала й носила на руках; страждала бо її власна плоть і кров, частина її самої! Вона не могла й уявити собі, що її дитя помре, що його покладуть у труну і закопають у землю! Господь не міг відібрати в неї дитини, думала вона, і ось коли це все-таки сталося, вона в пориві болісного відчаю вигукнула:

— Господь не знає про це! У нього безсердечні слуги тут, на землі. Вони роблять, що хочуть, не вникаючи благанням матері!

У своєму відчаї вона відсахнулася від Бога, і нею оволоділи похмурі думки, думки про вічну смерть, що навіювали їй, ніби людина стає порохом у поросі й цим усе кінчається. Охоплена такими думками, вона втратила всяку точку опори і дедалі більше поринала в похмуру безодню відчаю.

Сльоз у неї в ці важкі години не було. Вона не думала більше про юних доньок; сльози чоловіка падали їй на чоло, але вона не помічала його. Усі її думки були зайняті померлою дитиною, вона жила лише спогадами про неї, намагалася воскресити в пам'яті кожне його невинне дитяче слово.

Настав день поховання; кілька ночей перед тим мати не спала, і до ранку втома пододала їй — вона забулася сном. У цей час труну винесли в віддалену кімнату, щоб мати не почула ударів молотка, коли стали забивати кришку.

Прокинувшись, мати хотіла знову побачити дитину, але чоловік зі сльозами сказав їй:

— Ми забили кришку: пора було.

— Якщо Бог такий жорстокий до мене, — промовила вона, — то чого ж чекати від людей! — І вона залилася сльозами.

Труну опустили в могилу; невістка мати сиділа з доньками і дивилася на них, не бачачи їх; думки її відсахнулися від родини, від дому; вона віддалася скорботі і стала її іграшкою, як стає іграшкою хвиль корабель без керма і вітрил. Так минув день поховання, за ним потекли одноманітні, важкі, скорботні дні.зі сльозами на очах сумно дивилися на матір домашні; вона не слухала їхніх утішень, та й які утішення могли вони запропонувати їй — вони самі були в такому горі.

Сон, здавалося, зовсім покинув її, а він один міг би надати їй найкращу послугу, підкріпивши тіло і заспокоївши душу. Домашні вмовляли її лягти в ліжко, вона слухалася і лежала тихо, наче спала. Але однієї ночі чоловік прислухався до її подиху, і йому здалося, що вона справді знайшла нарешті спокій і полегшу уві сні. Він побожно склав руки, помолився і скоро заснув сам здоровим, міцним сном. Він не чув, як вона підвелася, накинула на себе сукню і тихенько вийшла з дому, щоб вирушити туди, куди день і ніч тягли її думки, — на могилу своєї дитини. Вона пройшла через сад, що прилягав до дому, в поле і звернула на стежку, яка вела за місто, на цвинтар. Ніхто не бачив її, і вона нікого.

Стояла чудова, ясна зоряна ніч. Повітря було ще таке м'яке, вересень тільки розпочався. Матір увійшла на цвинтар і зупинилася біля могилки, схожішої скоріше на великий букет запашних квітів. Опустившись на коліна, вона приникла обличчям до могили, наче сподіваючись побачити крізь товстий земляний покрив свого хлопчика. Як живо пам'ятала вона його усмішку, люблячий вираз очей! Вони були все ті ж навіть на смертному одрі! Не забути їй їх ніколи! Як багато говорив його погляд, коли вона нахилилася до нього і брала його за руку, яку сам він уже не був спроможний підняти!.. І от, як раніше бувало, сиділа вона біля його ліжечка, так тепер сиділа біля його могилки! Але тепер вона могла дати повну волю своїм сльозам, і вони ручцем бігли на могилу.

— Хочеш туди, до своєї дитини? — роздався біля неї голос. Він пролунав так ясно і так глибоко відгукнувся в її серці. Вона озирнулася; біля неї стояла людська постать, закутана в довгий чорний плащ, з каптуром на голові. Вона зазирнула в її обличчя: воно було суворе, але вселяло довіру, очі горіли чистим юнацьким вогнем.

— До моєї дитини! — повторила з відчайдушним благанням мати.

— Насмілишся ти піти за мною? — запитало видіння. — Я — смерть!

Мати ствердно кивнула головою. Тієї ж миті їй здалося, що кожна зоря над нею спалахнула, наче повний місяць, і освітила різнокольоровий квітковий

килим на могилі; потім земляний покров м'яко осів під нею, наче той, що вився у повітрі, і вона стала занурюватися в землю. Видіння вкрило її своїм чорним плащем, і навколо неї запанувала могильна темрява. Мати опустилася глибше, ніж проникає могильна лопата; цвинтар ліг дахом над її головою.

Плащ відсунувся набік. Матір опинилася у великій привітній залі. Тут панувало якесь напівсвітло, але вона тієї ж миті відчула, що притискає до серця свою дитину. Він усміхався їй, сяючи новою, незнайомою їй красою; вона скрикнула, але крику її не було чути: біля неї, то віддаляючись, то наближаючись, лунала чудова музика. Ніколи в житті не чула вона таких дивних звуків; вони лунали за чорною щільною завісою, що відділяла цю залу від великої країни вічності.

— Мамочко! Люба моя мамочко! — почула вона голос своєї дитини. Це був його милий, знайомий їй голос! Поцілунки сипалися за поцілунками; мати не пам'ятала себе від радості, але дитя вказало на чорну завісу.

— Як там чудово! Не так, як на землі! Бачиш, мамо? Бачиш їх усіх, блаженних?

І мати дивилася туди, куди вказувала дитина, але не бачила нічого, крім чорної імгли; вона дивилася бо тілесними очима, а не так, як дитина, відкликана Богом до Себе. Мати чула звуки, але не могла зрозуміти слів, які б могли повернути їй віру.

— Тепер я вмію літати, мамо! — сказало дитя. — Можу полетіти разом з іншими добрими дітьми просто до Бога! Мені дуже хочеться летіти до Нього, але якщо ти будеш так плакати, я не зможу покинути тебе! А мені дуже хочеться! Можна ж? Ти й сама скоро прийдеш до мене, мамочко!

— О, побудь, побудь зі мною! — благала вона. — Ще хвилинку! Дай ще раз поглянути на тебе, поцілувати тебе, притиснути до серця!

І вона міцно притискала його до себе, обсипаючи поцілунками. Раптом хтось згукнув її згори по імені; жалібно звучав поклик. Хто б це кликав її?

— Чуєш? — сказало дитя. — Це тато кличе тебе!

За кілька секунд почулися глибокі зітхання, наче схлипували діти.

— Це сестри плачуть! — сказала дитина. — Мамо, ти ж не забула їх!

Вона згадала покинутих нею на землі, і жах охопив її; вона стала пильно вдивлятися в тіні, що пролітали повз неї, і їй здалося, що вона впізнала деяких. Вони пролітали через залу смерті і ховалися за чорною завісою. Що, якби вона

побачила тут і чоловіка, і своїх доньок? Ні, їхні поклики і зітхання лунали ще там, угорі. Вона майже зовсім не забула їх заради померлого!..

— Мамо, задзвонили небесні дзвони! Мамо, встає сонечко! — сказала дитина.

Назустріч їй хлинув осліплюючий потік світла, дитя зникло, а вона піднялася вгору... Холод охопив її, вона підняла голову і побачила, що лежить на цвинтарі, на могилі своєї дитини: Бог уві сні послав їй утіху і підтримку, просвітив її розум. Вона впала на коліна і сказала:

— Прости мене, Господи, що я хотіла зупинити політ безсмертної душі, забула свій обов'язок перед живими, обов'язок, який поклав на мене Ти!

Молитва полегшила її душу. А тут зійшло сонце, над головою її заспівала пташка, дзвони задзвонили до заутрені... Як чудово стало навколо! І святий мир оселився в її душі. Вона пізнала Бога і свій обов'язок і поспішила додому. Ось вона нахилилася над чоловіком, розбудила його гарячим поцілунком, і з уст її полилися теплі, сердечні слова, сповнені мужності й утіхи. Вона, як і личить мужній і кріпкій духом дружині, відкрила для нього в своєму серце — джерело втіхи.

«Божя воля все спрямовує до найкращого!»

І чоловік запитав її:

— Де ти почерпнула цю силу втіхи?

Вона поцілувала його, поцілувала дочок і відповіла:

— Бог послав мені її на могилі моєї дитини!